

Television-A Systematic Generator of Violence and Kitsch
Televiziunea – Generator metodic de prost-gust și violență
(o privire rapidă și alarmată)

George PRUTEANU

Abstract

Starting from the premise that “television can gather in front of the eight o’clock news more people than all the morning and evening editions of the French daily newspapers” (Bourdieu 1, 50) and that, apart from other factors (family, school, personal readings), television is the most active shaping factor of attitudes and mentalities. Most people do not read a daily newspaper and they rely entirely on TV as the only source of information. Television holds the monopoly upon forming the ways of thinking of an important part of the population. We endeavor to study the evolution of evil (that is of subculture, violence, coarseness, bad taste) in television productions, by analyzing, on the one hand, the great history of this phenomenon. Even in a “quixotic” manner, we will fight against “the professional cynism of television producers ...” (Bourdieu 2, 84), “the demagogical submission to popular taste...” (Bourdieu 1, 55) which can only lead to the mass dissemination to playful imbecility, and will defend what is really significant, educational, nourishing to the spirit, in all television form, including *gaya scienza*.

În cercetarea noastră, am plecat de la premisa, elementară, că “televiziunea poate să adune în fața jurnalului de știri de la ora douăzeci mai mulți oameni decât toate cotidienele de dimineață și de seară la un loc”¹ și că, la mare distanță față de alți factori (familie, biserică, școală, anturaj, lecturi), televiziunea este cel mai activ modelator de atitudini și mentalități.

Mare parte dintre oameni nu citesc nici un cotidian și se dedau trup și suflet televiziunii ca unică sursă de informare. 95% dintre liceeni privesc zilnic la televizor, iar dintre aceștia, doar 8,70% citesc zilnic ceva². “Televiziunea deține un monopol de facto asupra modelării creierelor unei părți foarte importante a populației. Or, punind accentul pe faptul divers (*și pe diversiunea divertismentului*, am adăuga noi; n.GP), umplînd acest timp atât de prețios cu vid, cu nimic sau aproape nimic, televiziunea nu face altceva decât să elimine informațiile pertinente necesare cetățeanului”³. Vorbind de o „parte foarte importantă a populației” (în general, nu doar vîrstele mici), P. Bourdieu nu exagerează, întrucît (un exemplu din multe posibile) cercetări sociologice românești recente, întemeiate pe date audimetrice ale lunii noiembrie 2001, evidențiază că „tinerii petrec zilnic, în medie, 175 de minute în fața televizorului, pe cînd adulții, 240 de minute”⁴.

În *prime time*, *violența* acoperă 90% din programe⁵. Alternativa violenței televizuale este *divertismentul* ieftin, delabrat, adesea grobian, cu glume licențioase și muzică ușoară care nu e decât o formă de lascivitate ritmată. 40% dintre liceeni prețuiesc manelele⁶. Sub pretextul „naturaletii”, al „dezinvolturii” și al „aplombului”, majoritatea animatorilor/prezentatorilor acestui tip de emisiuni, dar și ai *talk-show*-urilor, vorbesc (vocabulary, ton, stil) și au atitudini ce frizează sau chiar intră masiv în sfera vulgarității, a incivilității, a mahalagescului; unii escaladează constant culmile grotescului greșos și deviant (cum e cazul unei emisuni *Zero*, prezentată de un tînăr dezaxat, V.Craioveanu, la ProTV). Valori morale ca decența, discreția, delicatețea, gingășia, tandrețea, solidaritatea sunt ca și ridiculizate prin înlocuirea cu cultul succesului-cu-orice-preț, al banului, al învingătorului prin orice mijloace (pumn, glonț, violenție), al individualismului cinic, al șmecheriei agresive. Emisiuni ca *Vara ispitelor* (în România, ProTV) sau *Bachelorette*, *Joe Millionaire*, *Married By America*, *Without Prejudice*, *Blind Date* sau *Big Brother* (SUA, Marea Britanie), propagă modelul „privirii pe gaura cheii” în intimitatea cupurilor, tratate ca niște cobai umani.

S-a afirmat și s-a dovedit, de către cercetători specializați în domeniu (e.g. Gerbner, în *Televiziunea și comportamentul social*) că violența televizată influențează comportamentul, prin modelarea convingerilor oamenilor, întrucît “telespectatorii ajung să se identifice cu ceea ce oferă imaginile și transpun reprezentările «culturale» în practica situațiilor lor de viață cotidiană”⁷. Un studiu efectuat recent, pe 707 familii cu un copil, de către un grup de cercetători americani și publicat în revista *Science*, a demonstrat că timpul petrecut în fața televizorului este strîns legat de comportamentul agresiv de mai tîrziu, în special pe intervalul de vîrste 16-22 de ani⁸. Constatări perfect similare face, în Franța anulului 2002, *raportul Kriegel*: „Există efecte ale violenței televizate asupra copiilor, tinerilor și adulților (...). Efectul este net proporțional cu timpul petrecut în fața micului ecran”⁹. Presa din România oferă frecvent exemple, mai ales din palierul non-adulților: în doar prima lună a acestui an (2003), un adolescent se spînzură după un model din filme, un puști de 13 ani își înjunghie mortal surioara de 6 ani după vizionarea unui film *horror*, alt *teenager* atacă mascat o benzinărie etc. „Programele violente induc, construiesc și potențează agresivitatea unui copil. (...) În condițiile în care copilul nu vede decât filme cu bătaie, bombardamentul agresiv îl «ajută» să treacă din normal în patologic” (dr. Elena Brănar, medic primar neuropsihiatru la Centrul de Criză pentru Copii și Adolescenți – Spitalul Obregia)¹⁰. Constatînd gravitatea situației, *raportul Kriegel* propunea interzicerea absolută a

¹ Bourdieu, Pierre: *Despre televiziune*, trad. de B. Ghiu, Ed. Meridiane, Buc., 1998, p.50

² Drăgan, Ioan: *Adolescenții de azi – o generație crescută cu televiziunea?* în *Dilema*, nr. 513, 24 ian. 2003

³ Bourdieu, Pierre, *op.cit.*, p.17

⁴ Drăgan, Ioan, *op.cit.*

⁵ Vasilescu, M.: *Din nou despre violență*, în *Dilema*, nr. 513, 24 ian. 2003

⁶ Drăgan, Ioan, *op.cit.*

⁷ Lull, James: *Mass-media, comunicare, cultură*, trad. de Mihnea Columbeanu, Ed. Polity Press, Oradea, 1999, p.84

⁸ Oancea, I. & Subțirelu, L.: *Psihiatrii avertizează: Televiziunea face din copii bestii violente*, în *Adevărul*, 1 febr. 2003

⁹ Amalou, Florence: *Ecrans violents: Le rapport Kriegel veut bannir la violence de la télévision*, în *Le Monde*, 15 nov. 2002, p.20

¹⁰ Oancea, I. & Subțirelu, L., *id.*

imaginilor de violență între orele 6,30 și 22,30, ca și înăsprirea sancțiunilor penale pentru difuzarea violenței și a pornografiei¹¹.

„Televiziunea e pusă în slujba unei forme de «viol psihic» asupra indivizilor”¹². Un efect „colateral” al injectării cu durități televizate este indiferența în fața violenței înconjurătoare și banalizarea violenței, după cum un efect „colateral” al instilării vulgarității este proliferarea unui *star-sistem* derizoriu, în care capătă statut de „VIP” (cu poze în tabloide și interviuri radio-tv la ore de vîrf) orice prezentator/prezentatoare de știri mai ingenios pieptănat(ă) sau orice practicant(ă) de țopăieli cu vocalize exhibînd *strip-tease-ic* zone erogene. „Aceste false vedete sunt vîrîte pe gîtul oamenilor din nevoia de a aduce public, o audiență cît mai mare, lipsită de orice scrupule”¹³. Corolarul acestui fenomen este o dramatică prăbușire a sistemului rațional de valori. „Această invazie a prostului-gust duce la disprețuirea culturii înalte. Oamenii nu numai că nu mai citesc cărți și nu mai văd filme de artă, dar au un sentiment de desconsiderare”¹⁴. Mult mai mulți tineri vor ști unde e discoteca *Why Not* decît unde se află turnul Eiffel (pronunțat, desigur, *aifăl*) sau Gioconda, vor cunoaște de zece ori mai multe nume de DJ (*disk-jockey* = comperi ai muzicii în discotecă) decît de genii românești sau străine.

O rapidă scrutare a evoluției *răului* (adică a subculturii, a violenței, a grosolăniei, a prostului-gust) în televiziune va evidenția, pe de o parte, în istoria *globală* a fenomenului, că, în secolul XIX, deja, Matthew Arnold (1822-1888), în *Culture and Anarchy* (1869), deosebea trei forme de cultură: *rafinată, mediocră și brutală*.

La mijlocul anilor '40 ai veacului trecut, Adorno vorbea de anihilarea actului cultural, prin transformarea lui în „marfă”, valoare-preț și de degradarea rolului filosofico-existențial al culturii. Habermas și întreaga „Școală de la Frankfurt” observau că intruziunea legilor pieței în sfera producției culturale *refeudalizează societatea, masifică* publicul. Frank Raymond Leavis (1895-1978), în *Mass Civilisations and Minority Culture* (1930) sublinia inechivoc: capitalismul e nociv diverselor forme ale culturii tradiționale (p. 79). Leavis a inițiat ample „cruciade culturale și morale” pentru ca adevărata cultură „să îngăduie indivizilor să supraviețuiască în societatea mecanizată a așa numitelor *soap-operas*, a muncii alienante, a publicității stupide și a mijloacelor de comunicare în masă îndobitocitoare” (p. 80). Gerbner folosea sintagma *imperialism cultural* (1983), referindu-se la răspîndirea internațională a modelelor de emisiuni stupide¹⁵; detalii contemporane – anii 2000 – asupra unora dintre aceste emisiuni și asupra caracterului lor evident nociv, într-o sinteză recentă a lui R. Căplescule¹⁶.

Reacții intense au existat atît la nivel cultural („Arțiștii, scriitorii și cercetătorii – mai ales sociologii – sunt în măsură și au datoria să combată efectele cele mai funeste pentru cultură și democrație ale acestei «mondializări» a răului...”)¹⁷, cît și la nivel politic (președintele SUA, Lyndon Johnson, a numit o comisie pentru studiul violenței televizate. La rîndul său, Congresul american a efectuat o cercetare largă a cazurilor și formelor de violență televizuală)¹⁸. În anul 2002, Ministerul Culturii și al Comunicațiilor din Franța încredința filosofului Blandine Kriegel, consilieră a șefului statului, misiunea de a evalua proporțiile impactului negativ ale violenței televizate asupra publicului (am citat mai sus unele din constatările raportului). Șeful statului român, președintele Iliescu, afirma, într-o conferință de presă: „Televiziunile au demisionat de la viața culturală și au alocat spațiu din ce în ce mai larg unor emisiuni cu caracter trivial” (*Adevărul*, 4 aprilie 2002). Cel care semnează aceste rînduri, în calitate sa de parlamentar, a vorbit de două ori, cu îngrijorare și asprime, de la tribuna Senatului (3 mai 2001 și 18 febr. 2002)¹⁹ despre dezastrul spiritual provocat de vulgaritatea, violența și pornografia tubului catodic. Și de la nivelul publicului larg, reacțiile sunt vehemente; iată un fragment din scrisoarea unui cititor, adresată ziarului *Adevărul*: „Violența, promiscuitatea, tîlhăria, perversiunea și homosexualitatea, ferocitatea, ura, cinismul și crima sunt prezente zilnic pe micul ecran. Deunăzi, un tînar declara pe un post TV că nu-i place muzica, nici cea cultă, nici cea populară, ci dorește haosul. (...) Obiectivul principal al conducerilor televiziunii nu este instrucția și educația telespectatorilor, ci cîștigul financiar” (*Adevărul*, 9 aprilie 2002; opinii similare, în același ziar, din 22 aprilie 2002 sau 4 februarie 2003).

În ceea ce ne privește, cercetînd atent istoria și fenomenologia *locale*, autohtone, românești ale problemei, combatem cu fermitate, fie și în mod „donquijotesc”, „...cinismul profesional al producătorilor de televiziune...”²⁰, „supunerea demagogică la gusturile populare...”²¹, care nu duc decît la proliferarea în masă a imbecilității zglobii, în favoarea a ceea ce este cu adevărat substanțial, formativ, sățios spiritului, în toate formele specific televizuale, inclusiv *gaya scienza*. Se insistă în mod fariseic, demagogic (de către producători și unii comentatori partizani) asupra ideii că „publicul *cere*” această marfă, escamotîndu-se faptul că e vorba de necesități deliberat create și că dezintoxicarea e nu doar posibilă, ci și obligatorie dacă, ascultînd glasul rațiunii, încercăm să evităm marasmul și barbaria.

Considerate la voastră semenza: fatti non foste a viver come bruti ma per seguir virtute e conoscenza (Scrutați-vă menirile ființii: Nu-s oamenii făcuți să fie fiare, ci pelerini ai binelui și-ai minții.) DANTE, *Infernul*, c. XXVI, 118-120 (traducere: George PRUTEANU)

¹¹ Amalou, Florence, *id.*

¹² Lochard, Guy & Boyer, Henri: *Comunicarea mediatică*, trad. de B. Ceangălău, Ed. Institutul European, Iași, 1999, p.7

¹³ Patapievic, H.-R.: *Nu oricine trebuie să-l citească pe Kirkegaard*, interviu de M.P.Buluc, în *Cotidianul*, 18 mai 2002

¹⁴ Patapievic, H.-R., *id.*

¹⁵ Mattelart, Armand & Michelle: *Istoria teoriilor comunicării*, Ed. Polirom, Iași, 2001

¹⁶ Căplescule, Romulus: „*Reality tv*”: *mistificarea și indecența la rangul de virtuți*, în *Adevărul literar și artistic*, 21 ian. 2003

¹⁷ Bourdieu, Pierre: *Televiziunea, jurnalismul și politica • Întoarcere asupra televiziunii*, în *Contraofensive*, trad. de Aliza Ardeleanu, Ed. Meridiane, Buc., 1999, p. 92

¹⁸ Defleur, Melvin L. & Ball-Rokeach, Sandra: *Teorii ale comunicării de masă*, trad. de D. și C. Harabagiu, Ed. Polirom, Iași, 1999, pp. 262, 263

¹⁹ Cf. *Monitorul oficial*

²⁰ Bourdieu, Pierre: *Televiziunea, jurnalismul și politica • Întoarcere asupra televiziunii*, în *Contraofensive*, trad. de Aliza Ardeleanu, Ed. Meridiane, Buc., 1999, p. 84

²¹ Bourdieu, Pierre: *Despre televiziune*, trad. de B. Ghiu, Ed. Meridiane, Buc., 1998, p. 55